

tujega izvora in mladi. Prva ni pastirska, ampak skoraj gotovo meščanska. Druga je bila na Slovenskem prvotno znana med odraslimi in vedno povezana s posnemovalnimi kretnjami, ki so jih pevci izvajali sede ali med pomikanjem po krogu. Šele pozneje se je razširila med otroke. Taka, kot je opisana, je mednje prav gotovo prišla s šolo, kar dokazuje besedilo. Tudi igra »Gradarčka ni doma« je svojo podobo besedila deloma dobila v šoli. »Gradarček« je prej drugotno ime kot starejše. Pesmica, ki jo je F. Kramar zapisal v Tomišlju in objavil Strekelj, je prvotnejša. Igra »Ringa, ringa, raja« z verzom »Gigerl pa pleše« je izrazito meščanska, zato novejša oblika pesmice ni nikakršen dokaz, da je bila zdaj otroška prvotno zaljubljena in svatovska. Naj ob tem opozorim, da tudi pesem o Izidorju ni pastirska, ampak vojaška, za ples pa so si jo izposodili v šoli. »Tri tičice« je bila vedno kresna pesem in nikoli romarska. Plesna igra »Izak, Jakob, Abraham«, ki je oblikovno sorodna belokranjskemu kolu »Hruške, jabuke, slive«, je prav gotovo šolskega izvora, morda doma samo v Ljubljani, ker je drugod v tej obliki ni bilo zaslediti. Tudi ne vemo, da bi se iz Bele krajine razširila vse do Ljubljane »cela vrsta plesov in kolo-plesov«. Vsaj podatkov nimamo. V Beli krajini je od tovrstnih kol znano le »Hruške, jabuke, slive«, podobna mu je »Seljančica«, ki je v knjigi opisana kot »Zagrebačke frajljice«. Dvomimo tudi, da se otroci prvinskega ritma ristanecv učijo od mam in babic, ko pa vemo, da se ga nauče od vrstnikov na dvorišču. Mnoge babice in mamic ga v taki obliki, kot ga igrajo otroci, pogosto sploh ne poznajo.

Avtorica je na začetku poudarila, da je ne zanima, od kod so igre prišle k nam, da opisuje tisto, česar se spominja iz svojih otroških let. Vendar bi bilo ob tem, ko razmišlja o izvoru iger, le prav, če bi povedala, da jih je veliko prišlo k nam od drugod, in to ne tako davno. Razširile so se predvsem s posredovanjem učiteljic, ki so jih spoznale med svojim šolanjem, ki je vse do l. 1918 potekalo na nemških učiteljskih. One so igre ponašile, otroci pa so jih sprejeli in pogosto po svoje oblikovali. Zato kljub tujemu izvoru njihova vrednost ni nič manjša. Avtohtonih slovenskih iger skoraj ni, večina je last tudi drugih evropskih narodov. Njihove korenine segajo v davno indoevropsko preteklost, otroci vsakega naroda pa so jih oblikovali po svoje. Nekatere so bile pozabljene in smo jih pozneje v tuji obliki zopet dobili, bodisi s šolo ali z medsebojnimi stiki otrok. Mnoge so nastale v novejšem času, tudi na podlagi starejših prvin. Vso to različnost slovenskega otroškega gibnega izročila izpričuje tudi zbirka »Ura je ena, medved še spi«. Z avtorico vred upamo, da bodo igre iz zbirke našle pot na šolska in domača dvorišča, kjer jim bodo nove generacije dale »novo« preobleko, v skladu z njihovim razumevanjem in doživljanjem minulega in sedanjega sveta.

Mirko Ramovš

Engelbert Logar, *Vsaka vas ima svoj glas*, Slovenske ljudske in ponarodele pesmi iz Podjune, 1, Celovec 1988, 143 str., 2, Celovec 1990, 136 str. Obe knjigi je uredil in za tisk pripravil koroški etnomuzikolog Engelbert Logar, izdala ju je Krščanska kulturna zveza v Celovcu, založila pa Mohorjeva založba v Celovcu. V prvi knjigi (1988) so objavljene *Pripovedne in ljubezenske pesmi*, v drugi (1990) pa *Ljubezenske poskočne; Statovske pesmi; O samskem in zakonskem stanu in Otroške pesmi*.

Prvo knjigo je avtor posvetil dr. Francetu Cziganu (1908—1971), velikemu zbiratelju ljudskih pesmi na Koroškem. V uvodu urednik razloži motiv in namen zbirke: »Vodila nas je želja, da prikažemo slovensko pesem in petje v izvorni nepopravljeni obliki. Naj je bil posnetek eno-, dvo- ali večglasen, podajamo ga v natančnem prepisu. Tudi besedilo objavljamo tako in toliko, kolikor ga je na posnetku (razen pri nekaterih primerih...). Vsem, ki jim ni do izumetničenih priredb in ponarejenih narodnih viž', marveč, ki cenijo našo pesem v izvorni podobi, je namenjena naša zbirka. Ker je na Koroškem in posebno v Podjuni čutiti živo potrebo po izdaji, ki bi domačinom in svetu pokazala lepoto in raznolikost slovenskega pevskega izročila tega kraja, smo se lotili dela, ki skuša združiti strokovno neoporečnost z dovoljno mero poljudnosti [...]«. Izvemo še, da je »za objavo pripravljenih nadaljnjih 273 pesmi iz Podjune, ki predstavljajo prav tako transkripcije magnetofonskih posnetkov. Te pesmi bodo izšle pod naslovom »Vsaka vas ima svoj glas« kot nadaljnje zbirke, tako da bo na koncu objavljeno celotno gradivo dr. Czigana in dr. Bezića, ki sta ga nabrala v Podjuni.«

Knjiga vsebuje več poglavij. Poleg *Uvoda* so to še *Predgovor dr. Pavleta Zablattnika*, *Dr. France Czigan (1908—1971) (dr. Zmaga Kumer)*, *Seznam krajev, kraji snemanj (zemljevid)*, *Posebni znaki v notnih primerih*, *Pojasnila k transkripciji pesmi*, *Erklärung der Redaktionsgrundsätze*, *Kazalo pesmi po vsebini (I. Pripovedne)*, *Kazalo pesmi po vsebini (II. Ljubezenske)*, *Slovar narečnih besed*, *Seznam*

pevcev in pevk in njihova uvrstitev v naši zbirki in *Kazalo pesmi po začetnem verzju*).

Druga knjiga (1990) prinaša tale poglavja: *O raziskovalnem in zbirateljskem delu v Podjuni l. 1952/53 (Jerko Bezić), Seznam krajev, Kraji snemanj (zemljevid), posebni znaki v notnih primerih. Pojasnila k transkripciji pesmi, Erklärung der Redaktionsgrundsätze zu den Transkriptionen. Kazalo pesmi po vsebini (Ljubezenske poskočne), Kazalo pesmi po vsebini (Svatovske), Kazalo pesmi po vsebini (O samskem in zakonskem stanu), Kazalo pesmi po vsebini (Otroške), Slovar narečnih besed, Seznam pevcev in pevk in njihova uvrstitev v naši zbirki, Kazalo pesmi po začetnem verzju. V prilogi je dodan prikaz öivljenja in ustvarjalnosti Franceta Cziganu v slovenščini in v nemškem prevodu ter seznam Cziganovih priredb in skladb — kratek življenjepis s posebnim ozirom na glasbeno ustvarjanje, Dr. France Czigan — eine kurze Lebensgeschichte mit besonderer Berücksichtigung des musikalischen Schaffens.*

Pred nami sta torej v lični opremi prvi knjigi iz zbirke, ki naj bi obsegala pet snopičev (gl. opombo v prvi knjigi na strani 137). Objavljene pesmi predstavljajo del bogatega ljudskega pevskega izročila Slovencev na Koroškem, ki sta jih posnela oziroma zapisala v Podjuni dr. Czigan in dr. Bezić v letih od 1948 do 1970. Objavljene pesmi so skrbno transkribirane oziroma prepisane iz rokopisa, kar velja za pesmi, ki jih je zapisal dr. Bezić, saj v uvodu druge knjige beremo: »Zbrano gradivo sem zapisoval ob poslušanju [...] posnetki takratnega ljudskega petja v Podjuni se niso ohranili.«

Če odštejemo nekatere »nerodnosti«, pa moram vendarle opozoriti na nekaj motečih pomanjklivosti. Avtor je v uvodu k prvi knjigi zapisal, da gre za izdajo »[...] ki bi domačinom in svetu (se pravi tistim, ki ne znajo slovensko) pokazala lepoto in raznolikost slovenskega pevskega izročila [...]« ter dalje, da »[...] smo se lotili dela, ki skuša združiti strokovno neoporečnost z dovoljno mero poljudnosti.« Ni pa npr. razložena kratica SNP (= Slovenske narodne pesmi, 1—4, zbral in uredil Karel Štrekelj, Ljubljana 1895—1923). Nekateri naslovi pesmi in številke se tudi ne ujemajo z ustreznimi oznakami v citirani Štrekeljevi zbirki, npr. pesem št. 2 *Nevesta in tri straže* (SNP 146); pravilno je *Nevesta gospa in tri straže* (SNP 151), *Marija in brodnik* najdemo v SNP pod št. 523—537 itd. V glasbeni transkripciji bi bilo bolje zapisati namesto *Eden — vsi* (npr. str. 42, 83) *solo — tutti*. Vsekakor pa bi morala biti vsa spremna besedila (Uvod, Predgovor itd., morda tudi naslov zbirke) dosledno prevedena v nemščino. Potrebno bi bilo tudi objaviti vsaj vsebinski povzetek objavljenih pesemskih besedil v nemškem jeziku, mogoče tudi povzetek v angleščini. Prva knjiga je sicer posvečena dr. F. Cziganu, vendar se z njegovim življenjem in delom lahko svet seznanimo o nemškem prevodu šele v dodatku k drugi knjigi!

Obe publikaciji že zdaj predstavljata dragocen prispevek k spoznavanju ljudskega glasbenega izročila Slovencev na Koroškem. Ko pa bomo dobili vseh pet najavljenih snopičev, bomo šele mogli bolje spoznati vrednost in pomen objavljenega gradiva.

Julijan Strajnar

Karel Bačer, *Iz dolenske preteklosti*. Literarnozgodovinski in etnološki zapiski. Novo mesto, Dolenjska založba, 1991, 107 str.

Karel Bačer, profesor v Novem mestu, je desetletja ves svoj prosti čas namenil raziskovanju dolenske preteklosti. Svoja odkritja je bralcem sproti posredoval s prispevki največ v Dolenjskem listu, pa tudi drugod (Prosveta, Dolenjski razgledi, Nova obzorja in najboljše razpravo v Slovenskem etnografu). Hvalevredno je, da je Dolenjska založba v poljudnoznanstveni Seidlovi zbirki izdala vse pomembnejše članke tega neutrudnega profesorja, sicer po rojstvu Primorca, kar odraža njegov značaj (»[...] žilav, neizprosen do sebe in okolice, nikoli ukročen, ko gre za iskanje zadnjega zrna resnice,« — tako Vinko Blatnik predstavlja prof. Karla Bačerja) in vendar čisto Dolenjca, saj je od zgodnjih mladeniških let živel v Novem mestu. Pred nami je tako knjižica *Iz dolenske preteklosti — literarno-zgodovinski in etnološki zapiski*, s katero nas avtor popelje po dolenski kulturi, tisti, ki je morda sicer ostajala bolj v senci védenja o Dolenjski.

Prešeren in Novo mesto (5—9) in Novomeške razmere pred 120 leti v Prešernovih verzih (10—18) nam govorita o tesnih stikih našega največjega pesnika z dolensko metropolo in s pomembnejšimi ljudmi, ki so tam živeli (Andrej Smole, novomeški prošt Jernej Arko, frančiškan p. Benvenut Chrobath, odvetnika dr. Josip Rozina in dr. Franc Zupančič, Janez Trdina), med katerimi pa je imela prav posebno mesto Primičeva Julija, in o takratnih novomeških razmerah, ki jih je tudi Prešeren ovrednotil v svojih verzih, Bačer pa nam jih še globlje osvetli.